

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกถือเป็นแหล่งรายได้หลักทางหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งสินค้าที่ส่งออกนั้นเป็นสินค้าที่ไทยทำการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้ และถ้ามีปริมาณเกินกว่าความต้องการภายในประเทศแล้วจึงส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย อาทิ สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น และประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป เป็นต้น โดยที่การค้าขายระหว่างประเทศนั้นสามารถเกิดได้ทั้งการขาดดุลและเกินดุล ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประเภท ทั้งมูลค่าสินค้าที่ส่งออกและนำเข้า อัตราแลกเปลี่ยน ณ ช่วงเวลานั้นๆ หรือนโยบายอัตราภาษี โควตา การส่งออกหรือนำเข้าสินค้าประเภทต่างๆ โดยสินค้าที่ประเทศไทยส่งออกเป็นจำนวนมากมีทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม โดยมูลค่าสินค้าส่งออก 5 อันดับแรกของไทย แสดงดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 มูลค่าการส่งออกสินค้าโดยรวมของไทย 5 อันดับแรก ปี 2553

ลำดับที่	รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)
1	เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	596,677.7
2	รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	561,108.8
3	อัญมณีและเครื่องประดับ	366,818.3
4	แผงวงจรไฟฟ้า	255,322.1
5	ยางพารา	249,262.5

ที่มา : กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์

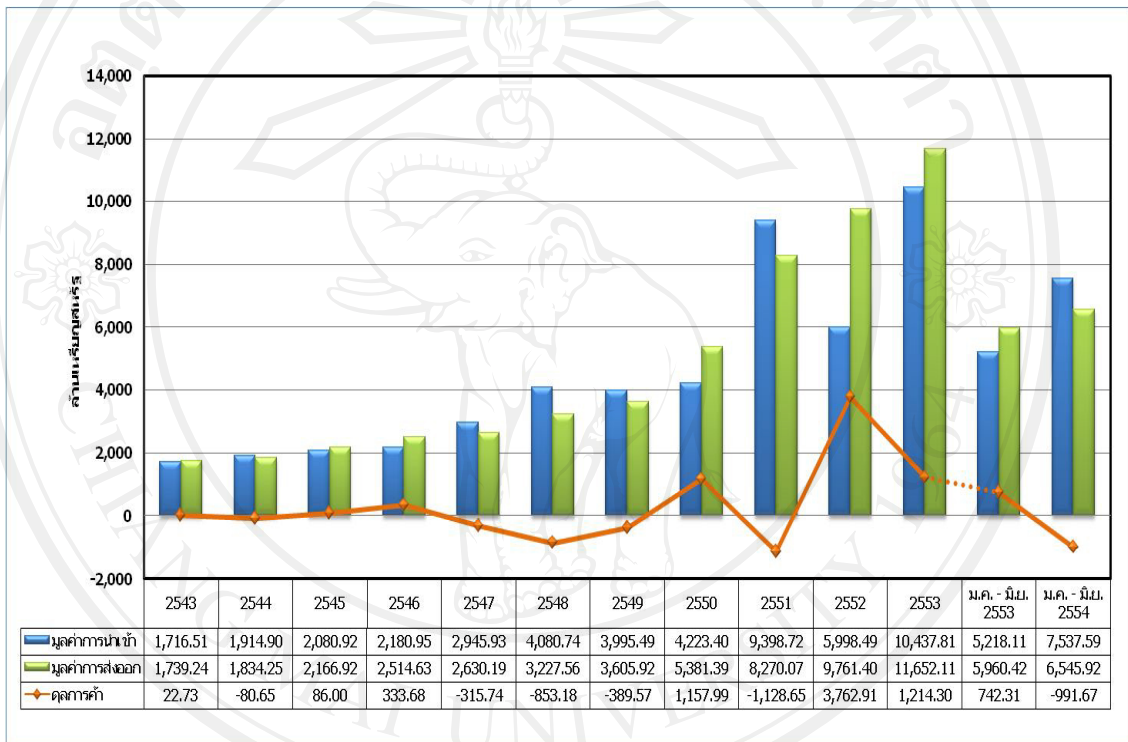
จากตารางที่ 1.1 สินค้าส่งออกอันดับแรก คือเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ มีมูลค่าส่งออกมากที่สุด รองลงมา คือรถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และสินค้ากลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับ ตามลำดับ ซึ่งสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่มีมูลค่าการส่งออกถึง 366,818.3 ล้านบาท ถือเป็นสินค้าส่งออกอันดับที่ 3 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.94 ของสินค้าส่งออกโดยรวมของไทย (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ, 2553) เป็นหนึ่งในสินค้าอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มส่งออกสูงขึ้นและมีอัตราขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเทศไทยมีจุดแข็ง

อยู่ที่ทักษะฝีมือการเจียรไนอัญมณีของช่างไทยและการปรับปรุงคุณภาพอัญมณีและเครื่องประดับ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของตลาดต่างชาติเป็นอย่างมาก อุตสาหกรรมอัญมณีที่สำคัญในไทยคือ อุตสาหกรรมพลอย และอุตสาหกรรมเพชร โดยเฉพาะอุตสาหกรรมพลอยสีที่แม้ว่าไทยต้องนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ แต่ฝีมือของช่างในประเทศที่มีความสามารถพิเศษในการหุงหรือเผาพลอย การเจียรไน การออกแบบ การทำและประกอบตัวเรือน และการเป็นศูนย์กลางการค้าพลอยสีที่ใหญ่แห่งหนึ่งของโลก (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552) จึงทำให้อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยทั้งในด้านการนำเงินตราเข้าสู่ประเทศจากการขนส่งสินค้าไปยังตลาดโลก การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า และการจ้างงานจำนวนมาก หากรวมแรงงานทั้งระบบแล้วอาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับอาจมีการจ้างงานสูงกว่าล้านคน ซึ่งรวมถึงการจ้างงานบางส่วนจากแรงงานเกษตรกรรมนอกฤดูกาลด้วย (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ, 2553)

นอกจากนี้อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าสูงขึ้น ตั้งแต่อุตสาหกรรมต้นน้ำไปจนถึงอุตสาหกรรมปลายน้ำ อุตสาหกรรมต้นน้ำได้สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ อัญมณีได้ ยกตัวอย่างเช่น การหุงหรือเผาพลอยให้มีความใสยิ่งขึ้น รวมถึงการเจียรไนอัญมณีต่างๆ ให้มีประกายสวยงามและมีมูลค่าเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 5-40 (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ, 2553) ขึ้นอยู่กับขนาดและประเภทของอัญมณี ส่วนอุตสาหกรรมปลายน้ำได้สร้างมูลค่าเพิ่มให้สูงขึ้นหลายเท่าตัวด้วยการนำอัญมณีที่เจียรไนแล้วมาตกแต่งบนตัวเรือนของเครื่องประดับ ซึ่งในขั้นตอนนี้หากมีการออกแบบสินค้าที่ตรงความต้องการของผู้บริโภค และมีการตลาดอย่างเหมาะสมก็จะยิ่งช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอัญมณีสูงขึ้นไปอีก ตลอดจนส่งผลให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น อุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ ธุรกิจขนส่ง และการประกันภัย เป็นต้น เกิดการขยายตัวและสร้างรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

อีกทั้งการจ้างงานในแต่ละขั้นตอนการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับยังมีความหลากหลาย ตั้งแต่ระดับฝีมือแรงงาน ระดับการศึกษา เพศและอายุ อีกทั้งวิสาหกิจอัญมณีและเครื่องประดับเกือบทั้งหมดซึ่งดำเนินการโดยผู้ประกอบการรายย่อยของไทยและไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและเงินทุนจากต่างชาติมากนัก ปัจจุบันอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยมีผู้ประกอบการในรูปแบบอุตสาหกรรมธุรกิจประมาณ 6,876 ราย และเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนมากกว่า 10,000 ราย ก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมทั้งสิ้นประมาณ 900,000 คน โดยอยู่ในภาคการผลิตเพื่อส่งออก 700,000 คน และอีก 200,000 คนเป็นแรงงานผลิตเพื่อตลาดภายในประเทศ (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ, 2553) แต่ยังคงประสบ

ปัญหาต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศและขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบด้านการแสวงหาแหล่งวัตถุดิบ และการมีตราสินค้า (Brand Name) เป็นของตนเอง อีกทั้งยังขาดแผนการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต การกระจาย และ การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ และปัญหาด้านแรงงานที่เพิ่มขึ้นจากการขาดแคลนช่างฝีมือที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ขาดแคลนนักออกแบบที่มีความสามารถสูงอีกด้วย กลายเป็นจุดอ่อนที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยในอนาคต

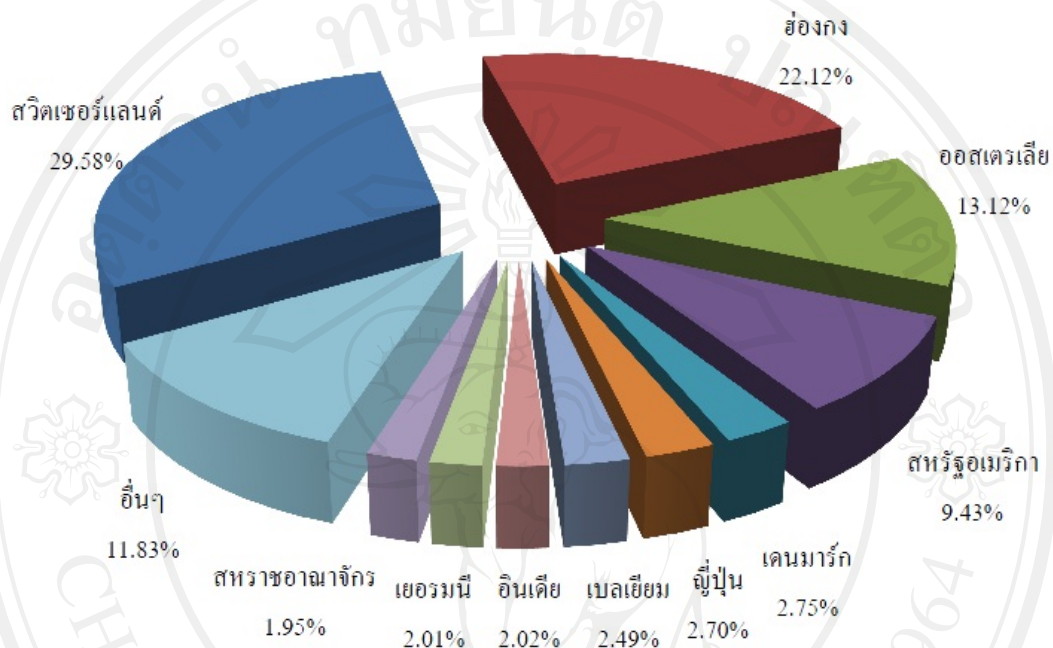

ที่มา : สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับไทย

รูปที่ 1.1 มูลค่าการนำเข้าส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไทย ปี 2543-2554

จากรูปที่ 1.1 แสดงให้เห็นถึงมูลค่าการนำเข้าส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไทย ปีพ.ศ. 2543-2554 ซึ่งถึงแม้ว่าไทยจะมีแนวโน้มอัตราการส่งออกและนำเข้าสูงขึ้นในแต่ละปีอย่างเห็นได้ชัด แต่ไทยก็ยังขาดดุลการค้ากับประเทศคู่ค้ามาตลอด จนกระทั่งในปี 2552 ที่ไทยกลับมาเกินดุลอย่างมาก มีมูลค่าถึง 127,685.69 ล้านบาท (3,762.91 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) และในปีต่อมา ปี 2553 ประเทศไทยยังคงได้ดุลการค้าอย่างต่อเนื่อง แต่มูลค่าลดลงเหลือเพียง 29,485.91 ล้านบาท (1,214.30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ซึ่งเป็นผลจากการนำเข้าวัตถุดิบสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยที่มีต้นทุนในการผลิตในปริมาณที่สูงขึ้นมาก โดยเฉพาะราคาทองคำในตลาดโลกที่ยังมีความ

ผันผวนอยู่และมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งตลาดส่งออกสินค้ากลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับของไทยที่มีมูลค่าสูงสุด 3 อันดับแรก ในปี 2553 คือ สวิตเซอร์แลนด์ ฮังการีและออสเตรเลีย คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 29.58, 22.12 และ 13.12 ตามลำดับ ดังในรูปที่ 1.2

ที่มา : กรมศุลกากร ประมวลผลโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

รูปที่ 1.2 ตลาดส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไทยปี 2553

จากรูปที่ 1.2 แสดงให้เห็นสัดส่วนการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทยไปยังประเทศต่างๆ โดยสินค้าที่ส่งออกไปยังสวิตเซอร์แลนด์มากที่สุด คือทองคำที่ยังไม่ได้ขึ้นรูปหรือทองคำกึ่งสำเร็จรูป ส่วนสินค้าหลักที่ส่งออกไปฮังการีครั้งหนึ่งเป็นทองคำกึ่งสำเร็จรูป ส่วนที่เหลือเป็นเครื่องประดับแท้โดยเฉพาะเครื่องประดับทอง และเพชรที่เจียระไนแล้ว โดยจากการพิจารณามูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทย ได้แยกประเภทของสินค้าที่ส่งออกดังแสดงในตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 มูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไทยเดือนมกราคม-ธันวาคม ปี2552-2553

รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)		สัดส่วน (ร้อยละ)		เปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
	ม.ค.-ธ.ค.	ม.ค.-ธ.ค.	ม.ค.-ธ.ค.	ม.ค.-ธ.ค.	
	52	53	52	53	
1. ทองคำที่ยังมิได้ขึ้นรูปหรือทองคำกึ่งสำเร็จรูป	194,135.92	203,850.27	58.17	55.57	5.00
2. เครื่องประดับแท้	84,945.08	98,540.12	25.45	26.45	16.00
2.1 เครื่องประดับเงิน	32,516.34	41,069.36	9.74	11.20	26.30
2.2 เครื่องประดับทอง	47,411.76	51,267.22	14.21	13.98	8.13
2.3 เครื่องประดับแพลตินัม	886.78	1,326.46	0.27	0.36	49.58
2.4 อื่นๆ	4,130.20	4,877.08	1.24	1.33	18.08
3. เพชร	27,861.81	34,750.76	8.35	9.47	24.73
3.1 เพชรก้อน	3,804.49	6,022.04	1.14	1.64	58.29
3.2 เพชรที่เจียรไนแล้ว	24,012.01	28,719.31	7.20	7.83	19.60
3.3 อื่นๆ	45.31	9.41	0.01	0.00	-79.24
4. พลอยสี	13,571.89	15,011.05	4.07	4.09	10.60
4.1 พลอยก้อน	560.16	633.01	0.17	0.17	13.00
4.2 พลอยเนื้อแข็งที่เจียรไนแล้ว	6,112.68	7,268.46	1.83	1.98	18.91
4.3 พลอยเนื้ออ่อนที่เจียรไนแล้ว	6,899.04	7,109.59	2.07	1.94	3.05
5. เครื่องประดับเทียม	7,262.58	9,105.27	2.18	2.48	25.37
6. อัญมณีสังเคราะห์	2,049.88	2,596.52	0.61	0.71	26.67
7. อื่นๆ	3,892.04	2,965.38	1.17	0.82	-23.81
รวมทั้งสิ้น (1+2+3+4+5+6+7)	333,719.19	366,819.37	100	100	9.92

ที่มา : กรมศุลกากร ประมวลผลโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน)

จากตารางที่ 1.2 แสดงให้เห็นว่าสินค้าที่มีมูลค่าส่งออกสูงสุดของปี 2553 คือทองคำที่ยังมิได้ขึ้นรูปหรือทองคำกึ่งสำเร็จรูป โดยมีมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 5 ส่วนการส่งออกเครื่องประดับแท้ที่มีมูลค่าการส่งออกสูงเป็นอันดับ 2 รองลงมาจากทองคำ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 16 สามารถแบ่งได้เป็น เครื่องประดับทอง เครื่องประดับเงิน และเครื่องประดับแพลตินัม ซึ่งมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 8.13, 26.30 และ 49.58 ตามลำดับ ส่วนอัญมณีและเครื่องประดับที่สำคัญอื่นๆ อย่างเพชร พลอยสี เครื่องประดับเทียม และอัญมณีสังเคราะห์ ก็มีอัตราการเติบโตไปในทางที่ดีขึ้นเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทยจะขยายตัวได้ดีเรื่อยมา แต่จากแนวโน้มราคาทองคำและโลหะเงินในตลาดโลกที่ปรับตัวสูงขึ้นมากในปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อต้นทุนของผู้ผลิตและผู้ส่งออกเครื่องประดับไทยเป็นอย่างมาก ทำให้ราคาของอัญมณีและเครื่องประดับเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการที่เงินบาทแข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ วิกฤตินี้สาธารณะในยุโรปที่ยังไม่คลี่คลาย และช่วงระหว่างการฟื้นตัวของเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยไปยังประเทศเหล่านี้

ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับของไทยจึงควรติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด เพื่อที่จะสามารถวางแผนการผลิตและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับภาวะตลาดส่งออกต่างๆ และเสริมสร้างความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะของตลาดเป้าหมายให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาในครั้งนี้จึงต้องการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทย โดยเน้นเฉพาะกลุ่มประเทศส่งออกหลักของประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทยไปยังประเทศส่งออกหลักของประเทศไทย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อ การส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับ ไปยังประเทศส่งออกหลักของประเทศไทย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นแนวทางให้อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยเห็นทิศทางของอัตราแลกเปลี่ยนและป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น โดยใช้ประกอบการพิจารณาให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการส่งออกอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับไปยังประเทศส่งออกหลักของประเทศไทย ได้กำหนดให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อสกุลเงินของต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของต่างประเทศ ดัชนีราคาผู้บริโภค โดยเปรียบเทียบของไทยและต่างประเทศเป็นตัวแปรอิสระ และมูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไปยังต่างประเทศเป็นตัวแปรตาม โดยใช้ข้อมูลแบบพาแนล (Panel Data) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross Sectional Data)

เป็นประเทศที่ไทยส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับได้มากที่สุด 4 อันดับ ได้แก่ สวิตเซอร์แลนด์ ฮอลแลนด์ ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิอนุกรมเวลา (Time Series Data) รายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ของปี พ.ศ. 2544 ถึงไตรมาสที่ 4 ของปี พ.ศ. 2553 จำนวน 40 ไตรมาส ดังนั้น จำนวนค่าสังเกตของข้อมูล คือ 160 ค่าสังเกต ดังที่ได้รวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ อาทิ รายงานสถิติ การวิจัยค้นคว้าจากหน่วยงานต่างๆ กรมส่งเสริมการส่งออก สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์ ศูนย์การเงินและการลงทุน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Finance and Investment Center: FIC) เป็นต้น

1.5 นิยามศัพท์

อัญมณี แร่รัตนชาติทุกชนิด เช่น เพชร หรือพลอย ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เรียกว่า อัญมณีแท้ ส่วนอัญมณีที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เรียกว่า อัญมณีเทียมหรืออัญมณีสังเคราะห์ ซึ่งอาจเกิดจากการสังเคราะห์ขึ้นจากการทดลอง หรือการนำวัสดุที่มีลักษณะใกล้เคียงมาใช้แทน เรียกว่า อัญมณีเลียนแบบ

เครื่องประดับ เครื่องประดับที่ผลิตขึ้นจากอัญมณีชนิดต่างๆที่ผ่านการเจียรไนแล้ว นำมาตกแต่งบนวัสดุให้เกิดความสวยงาม ซึ่งเครื่องประดับที่ผลิตขึ้น หรือตกแต่งด้วยอัญมณีแท้ เรียกว่า เครื่องประดับแท้ ส่วนเครื่องประดับที่ไม่ได้ผลิตหรือตกแต่งด้วยอัญมณีแท้ หรือทำขึ้นด้วยอัญมณีเทียม เรียกว่า เครื่องประดับเทียม